

UNDERVISNINGSVEJLEDNING

TIL ANDREAS DAVIDSEN: DEN NYE ARBEJDSBOG OM KRISTENDOM

Den nye arbejdsbog om kristendom er beregnet til konfirmandundervisning, men de fleste af lektionerne vil også kunne finde anvendelse i Folkeskolens 7.-9. klasse.

Bogen er en videreudvikling af **Arbejdsbog om kristendom** ud fra egen og andres undervisningspraksis.

Brugen af Arbejdsbogen bør kombineres med *kontinuerlig læsning af Bibelen*, først enkelte historier fra Det gamle testamente, dernæst (eventuelt fra og med lektion 11) oplæsning og samtale om et af evangelierne + evt. Paulus' historie fra Apostlenes gerninger. Man kan her enten bruge den autoriserede oversættelse (som børnene så evt. kan følge med i, hvis ikke man foretrækker at læse eller genfortælle frit). Eller man kan bruge en for børnene lettere tilgængelig gengivelse af bibelteksten, f.eks. Ingrid Schrøder-Hansens "Det gamle testamente" og "Det nye testamente" (med illustrationer af Roald Als, Gyldendal 1999)

Af litteratursamlinger til oplæsning og genfortælling findes der flere. Her skal blot nævnes Søren Lodberg Hvas og Erik Aagaard: "Livserfaringer" fra 1995 og "Livsmønstre" fra 1997 (Materialecentralen) og Jørgen Hansen og Thora Vest: "Men jeg siger jer" fra 1963.

I min bog Komponenter til Kristendomsundervisning 1. De tre første evangelier (Komp. 1) er nævnt en del eksempler på litteraturanvendelse, hvoraf ét bruges i lektion 25. (Samtlige de bibeltekster der bruges i Arbejdsbogen er i øvrigt kommenteret i Komp.1, der kan være et nyttigt, men *ikke er noget nødvendigt* hjælpemiddel til undervisning efter Arbejdsbogen.)

En del af billedstoffet i Arbejdsbogen er velegnet til '*billedbetragtning*', som her skal omtales lidt nærmere. Det er ikke kunsthistorie, det drejer sig om, men samspillet mellem billede og tekst. Metoden er enkel og let anvendelig. Man begynder med at vise børnene det billede i Arbejdsbogen, det drejer sig om. Så giver man børnene god tid til selv at komme med iagttagelser og spørgsmål, før man går over til en mere metodisk betragtning af billedet og dets eventuelle sammenhæng med og fortolkning af en tekst.

Velegnet til billedbetragtning er således allerede Arbejdsbogens *omslag* med den romanske døbefont fra Munkbrarup kirke i Angel, hvor man ser en løve, der omklammer et menneske, og som helt ville sluge det hvis ikke hjælpen var nær (jf. Davids salme 22,22). På bagsiden et billede af en konge/helgen (måske Knud Lavard). Forsidebilledet kan bruges allerede i første time som oplæg til hele undervisningen. *Spørgsmål*: Hvad ser man på billedet? Hvorfor bruger man et billede af et menneske der overfalder af et vildt dyr (en løve?) på en døbefont? Hvad er det der truer os? Kan dåben hjælpe mod det?

Indledning (lektion 1-5)

Som indledning til konfirmandundervisningen er det naturligt at tale med børnene om konfirmation og dåb og om gudstjenestens forløb der på stedet, og at koble det hele sammen med orientering om den kirke de tilhører, hvordan den fungerer, hvem der er ansat ved kirken, hvad de laver etc.

Lektion 1. Konfirmation og dåb

Muligt forløb af *første del af lektionen* (om konfirmationen) fremgår af Arbejdsbogen. Konfirmanderne får 10-15 minutter til at besvare spørgsmål 1-3. Besvarelserne samles og diskuteres. I rubrik 4 er der plads til hovedsynspunkter fra samtalen der afsluttes med 5 a-b.

Alternativ mulighed: Arbejdet med emnet konfirmandundervisning og konfirmation: kan også foregå som en klassesamtale hele vejen igennem, og f.eks. indledes med spørgsmålet: "I skal nu til at gå til præst. Har I gjort jer nogle tanker om forskellen mellem at gå til præst og at gå i skole?" (Den forskellige varighed; at der er noget der hedder undervisningspligt, men at man ikke har pligt til at blive konfirmeret; det er en frivillig sag etc.) Derefter går man over til ved fælles hjælp at besvare de fire første spørgsmål + 5 a-b i Arbejdsbogen.

Med opgave 5 c gås der over til lektionens *anden del: dåben*.

Her forudsættes det, at børnene har været henne i kirken, hvor de bl.a. har set døbefonten, og meget gerne også at de har overværet en dåb. Ellers kan man simulere en dåb med oplæsning af dåbsritualet, mens man er samlet om døbefonten, og få en samtale med børnene på den baggrund.

I øvrigt fremgår det mulige videre forløb af Arbejdsbogen 6-9.

Lektion 2. Andre kirker - vores kirke

Foregår under eller efter besøg i sognets kirke. Den tomme plads er beregnet til indklæbning eller tegning af et billede af sognets kirke.

I øvrigt bør der afses tid til et besøg på kirkegården og en samtale med graveren, evt. i en time for sig. Også kordegnekontoret bør besøges, hvis et sådant forefindes, såvel som andre kirkelige lokaliteter og medhjælpere i sognet.

Lektion 3. Til gudstjeneste

Formål: Indføring i gudstjenestens gang, færdighed i anvendelse af salmebogen, kendskab til kirkens medarbejdere og deres funktioner.

Arbejdet med opgave 1 fremgår af Arbejdsbogen.

Opgave 2: Oversigten over gudstjenestens gang er beregnet til at skulle udfyldes af hele klassen/holdet i fællesskab. 'Nye ord' som kollekt, velsignelse, evangelium (evt. præ- og postludium m.fl.) slås efter i Den lille ordbog bag i Arbejdsbogen.

Indledningsspørgsmålet kan være: Hvad begynder gudstjenesten egentlig med? Der henvises evt. til salmebogens oversigt over gudstjenestens forløb, - som også anvendes i det følgende - og til at de to første rubrikker er tomme. Hvad kommer da før indgangsbønnen?

Rubrik 1: I venstre kolonne skrives 'klokkeringning'. I højre hvem der sørger for at den bliver udført.

Rubrik 2: I venstre kolonne skrives 'forspil' (evt. præludium, se Ordbog!). I højre organistens navn + evt. kor.

Rubrik 3: Indgangsbønnen læses op og kommenteres. Højre kolonne:Hvem udfører den?

Rubrik 4 (+ 8,12,14,18):Salmevalg fra en eller flere gudstjenester noteres og drøftes.

Rubrik 5: Præstens indledningsord og menighedens svar noteres.

Rubrik 6: Ordet kollekt slås efter i Ordbogen. Kollekten til førstkommende søndag læses.

Rubrikkerne 7 og 9-10 udfyldes efter stedets skik.

Rubrik 11: Nogle kirker placerer dåben her, andre andetsteds i gudstjenesten.

Rubrik 13: Næste søndags tekst læses (bør gøres regelmæssigt). Ligeså kirkebønnen.Den apostolske velsignelse slås efter i 2. Kor 13,13. (Jf. Den lille ordbog)

Rubrik 15: De enkelte led i nadverhandlingen nævnes kort, og konfirmanderne bedes om ved næste gudstjeneste at lægge godt mærke til, hvad der foregår ved altergangen til hjælp for næste lektion.

Rubrik 16: Næste søndags udgangskollekt læses og kommenteres.

Rubrik 17: I højre kolonne skrives 4. Mos.6,23-27. Stedet findes, læses og kommenteres. (Jf. Den lille ordbog under 'aronitisk velsignelse' og 'velsigne').

Rubrik 19: Udgangsbønnen findes og læses.

Rubrik 20: Ordet efterspil (evt. præludium) indføres.

Opgaverne 3-4 på s. 13 kan fordeles over en længere periode.

Salmemelodikendskab er et stort og vanskeligt emne, fordi børnene kender så få salmer. Der er grund til allerede her at gøre opmærksom på 'liste over salmemelodier, der bør kendes' på s. 83-84. For at komme i gang med at udfylde denne liste er det nødvendigt at foretage en undersøgelse af børnenes melodikendskab på et meget tidligt tidspunkt af undervisningsforløbet, evt. i forbindelse med nærværende lektion. Det kan godt gøres fornøjeligt, selvom resultatet er småt.

Lektion 4. Nadveren

Ved arbejdet med Brüggemanns billede af fodtvætningen koncentrerer omhyggeligheden først og fremmest om det udsnit, hvor det er Jesus og Peter der dominerer. Bemærk dog at Jesus optræder to gange - en kombination af Johannes' og synopsens beretning.

Billedets fortælling: Jesus har rejst sig fra aftensbordet. Han har bundet linnedklædet om sig og smøget ærmerne op og knæler nu foran Peter for at vaske hans fødder. Med venstre hånd peger Peter på sin fod, med højre på sit hoved, - måske det øjeblik hvor han siger: "Herre! så ikke mine fødder alene, men også hænderne og hovedet." - Bag ved Peter ses Judas med pengepungen i venstre hånd. - Hovedscenen i øvrigt: dialogen mellem Jesus og Peter; Jesu tryglende blik fra neden og opefter: lad mig dog hjælpe dig og tjene dig! Peters uforstand - men måske aner han alligevel en lille smule om, hvad der sker ham?

Efter billedbetragtningen gennemgås den aftrykte tekst fra Johannesevangeliet og dernæst Markusevangeliets nadvertkst. I rubrik 5 kan man opsamle noget af det, man har talt om i forbindelse med nadveren, (og som man senere vender tilbage til i lektion 24).

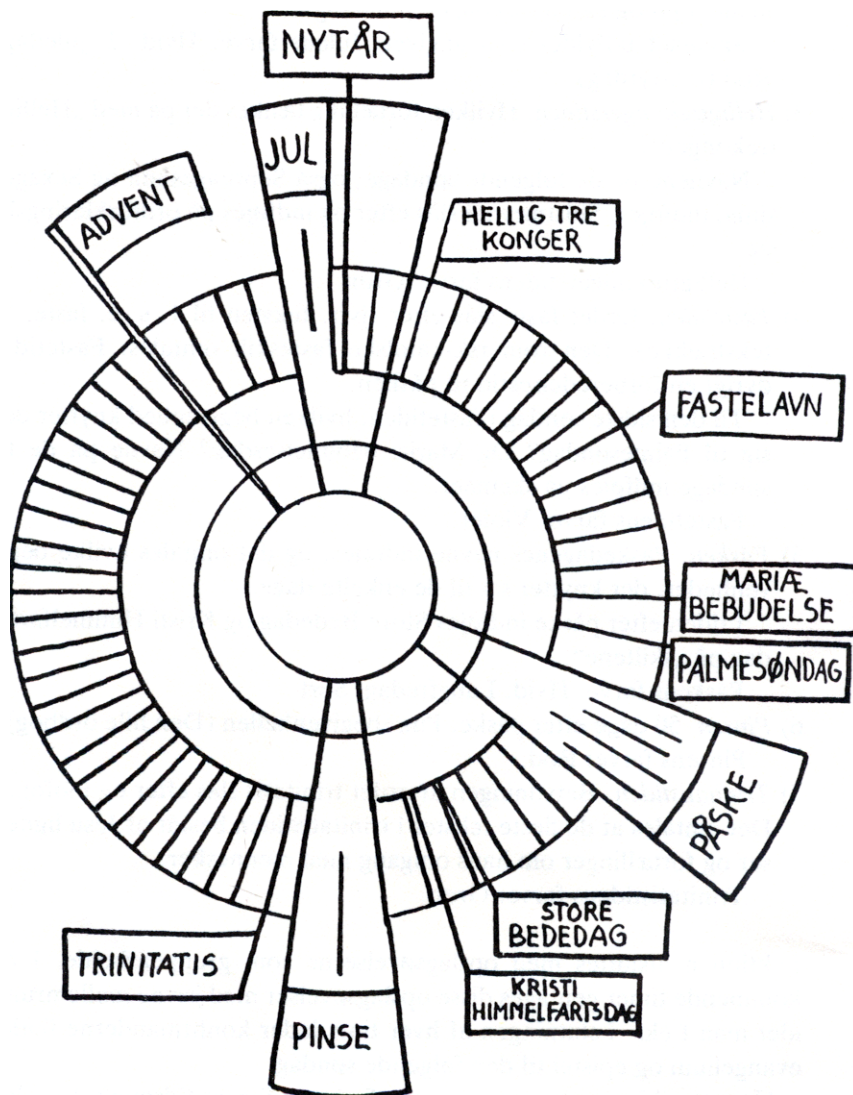
Lektion 5. Kirkeåret

Undervisningen kan indledes med en samtale om emnet skoleår - kalenderår - regnskabsår - kirkeår. Det borgerlige og det kirkelige år sammenholdes, og ordene advent og nytår indføres på skemaets skilte, - som vist nedenfor. Opgave 1 a-d besvares, der fortælles om de kirkelige højtider, og deres navne indføres på skemaets skilte. Dernæst gennemgås de forskellige perioder i kirkeåret, skemaet rundt, og de resterende helligdagsnavne indføres og forklares (Den lille ordbog). Enkelte karakteristiske fortællinger fra de enkelte perioder ledes op i salmebogen, idet der gøres opmærksom på at der findes to tekstrækker.

I den inderste kreds på skemaet kan evt. indtegnes kirkeårets liturgiske farver (advent violet, jul hvid, 2. juledag rød (martyrdag), helligtrekongerstiden grøn, fastetiden violet, påsken hvid, langfredag sort, pinsen rød, trinitatistiden grøn)

Lektionen afsluttes med opslagsøvelserne. I de kommende timer gentages disse øvelser med jævne mellemrum, idet man lader konfirmanderne finde evangelium og epistel til den følgende søndag.

Det færdige oversigtsskema ser sådan ud:

BIBELEN

FØRSTE DEL: DET GAMLE TESTAMENTE

Lektion 6. Det gamle testamente og jødedommens historie

Kort orientering om bibelens, specielt Det gamle testaments tilblivelse og egenart i sammenhæng med Israels historie, der gennemgås i store træk (s. 21). Forbindelsen mellem den store historie og de enkelte skrifter illustreres ved hjælp af den grafiske tegning s. 23., hvor de *stiplede linjer* over Mosebøgerne, historiesamlingerne og salmer betyder at der er stof fra flere perioder, men at de først er endeligt samlet eller nedskrevet på nogenlunde det tidspunkt, der er angivet med de fuldt optrukne skråstreger.

Den mulige brug af de enkelte opgaver fremgår af Arbejdsbogen.

Lektion 7. Verdens tilblivelse.

Det er frugtbart at se den første skabelsesberetning i dens historiske kontekst som en bekendelseshandling ansigt til ansigt med de overmægtige guder og magter, jødefolket var omgivet af under fangenskab i Babylon, en fortrøstningsfuld forkyndelse af Gud Herren som himlens og jordens skaber med alt, hvad det indebærer både for synet på verden og for menneskers opfattelse af sig selv.

En samtale om vor tids verdensbillede i forhold til det gamle verdensbillede, og af udviklingslæren i forhold til myten om de syv dage er uomgængelig. Udgangspunktet kan være de aftrykte billeder i opgave 4 og teksterne i opgave 5.

Men ikke mindre vigtigt er det at arbejde nutidsperspektivet frem, forståelsen af tilværelsen som skabt og skænket og af skabelsen som en fortsat proces og en nærværende realitet, sådan som tekst 2 og 3 samt 6 og 7 lægger op til.

Lektion 8. Hvorfor er der så meget ondt?

Skabelsestro og bevidstheden om at leve i en falden verden hører snævert sammen i den bibelske fortælling - og i undervisningen. Hovedvægten i lektion 8 ligger på syndefaldsberetningen, opgave 2, men også de aftrykte billeder og tekster skulle kunne tjene til at arbejde temaet frem: Ondskabens altomfattende realitet i den af Gud skabte verden. Spørgsmålet om, hvordan man under de omstændigheder kan tro, at Gud er god og retfærdig, eller at Gud i det hele taget er til, berøres ikke i syndefaldsberetningen, men er uomgængelig i en classesamtale om dette emne. Her kan Jobs bog evt. drages med ind i korte træk, men også fortællinger fra Det nye testamente, sådan som det f.eks. sker i *lektion 18*, hvor Buddhas reaktion på lidelsen kontrasteres med Jesu forhold til de lidende og nødstedte. Også *lidelseshistorien* kan inddrages i samtalen.

Billeder på s. 28 hører sammen parvis som eksempler på "godt og ondt". De dertil knyttede spørgsmål (1) er tænkt som impulser, ikke egentlige opgaver.

Lektion 9. Myten om Babelstårnet

Gennemgangen af syndesfaldsberetningen kan følges op af læsningen af fortællingen om Babelstårnet og efterfølgende diskussion om de aftrykte billeder.

Det store billede er Peter Breughels Babelstårn fra 1563. Med sine mange detaljer er det særdeles velegnet til billedbetragtning. Det kan sammenholdes med Det gamle testaments fortælling - og med Jasper van Puttens billede fra 1975 med den tredobbelte titel "Good news or The result of a decision of the strategist, or How one crime does not compare with another".

Noget Babelstårnsbillede er van Puttens maleri jo ikke. Hvad man ser er en moderne storby med den ene himmelstræbende bygning fra fortid og nutid klods op af hinanden i en kunstig verden, der vidner om stor menneskelig formåen, og stor afmagt. Menneskene er fremmede for hinanden og for den verden, de selv har skabt. De er ensomme, fremmedgjorte. En eksplosion er ved at ske. Om et øjeblik bryder braget igennem.

Billedet kan virke som en forudelse af attentatet på World Trade Centre 11. sept. 2001.

Efter læsningen af fortællingen kan bl.a. følgende spørgsmål indgå i samtalen: Hvad var menneskenes formål med at bygge tårnet? Hvorfor forstyrrede Gud menneskene i deres forehavende? Sammenhold myten om babelstårnet med de to billeder.

Lektion 10. Landet nu - landet dengang

Lektionen er et overgangskapitel om jødedommen på Jesu tid geografisk, sociologisk, politisk, religiøst, for at lette kommentararbejdet senerehen, og for at børnene kan få et indtryk af, at Jesu historie foregår i en bestemt tid og på et bestemt sted - og ikke i eventyrland. Også situationen i Israel i dag bør berøres.

Materialet er uoverskueligt, hvad film og billeder angår, og bør derfor begrænses. I "Komponenter til kristendomsundervisning 1" s. 17-57 er der givet en skildring af livsvilkår og sociale forhold på Jesu tid., af templet s. 35 og synagogen s. 38 og af de forskellige partier og retninger, farisæere, sadukæere etc. s. 37-42, men alle disse oplysninger kan også findes andre steder.

Emner til samtale i tilknytning til billederne: Hvilke forskelle er der mellem synagogen og templet? Hvilken forskel og hvilke ligheder er der mellem synagogen og en kristen kirke? Og mellem synagogegudstjenesten og en kristen gudstjeneste?

Chagalls billede (malet i Paris 1914) forestiller en jødisk mand på vej til synagogen på en festdag. Bemærk bedesjalet og kalotten (mændene skal have hovedbeklædning på i synagogen). I højre hånd holder manden en citrusfrugt, i venstre en buket blomster. Det viser, at festdagen er den jødiske løvhyttefest (sukkoth), der fejres om efteråret. Den ovenpå hovedet anbragte miniudgave af billedets hovedperson, der går den modsatte vej, er typisk for Chagalls frit fabulerende malemåde. Måske er det en let ironisk gengivelse af mandens hemmelige ønsker (?).

Kommentar til billedet af påskemåltidet i en jødisk familie: forretten er serveret og måltidet kan nu begynde, idet husfaderen har indledt med ordene: "Se, dette er elendighedens brød, som vore fædre spiste i Ægypten! Lad enhver sulten komme og spise..." Sønnen smager på det usyrede brød. Mellem far og mor er en ledig plads med en fuldt opdækket kuvert. Den er reserveret profeten Elias, som skal gå forud for Messias; han

tænkes at komme i påsken - måske her ved dette måltid!

ANDEN DEL: DET NYE TESTAMENTE

11. Lidt om Jesu historie og om hvordan Det nye testamente blev til

Formålet med lektionen er at give konfirmanderne en idé om forholdet mellem Jesu levnedsløb og evangeliernes fortællinger om ham, og i det hele taget om Det nye testaments indhold og forholdet mellem menighed og skrift: at menigheden og kirken var der først og at kristentro er tro på en person og ikke på en bog.

Muligt forløb: Det indledende resumé af Jesu historie læses op eller genfortælles, og forholdet mellem denne historie og NT illustreres ved hjælp af den grafiske tegning på s. 38, hvor det igen er sådan, at de stiplede linjer peger op mod den del af Jesu liv, om det pågældendes evangelieskrift handler om: Kun Mattæus og Lukas har stiplede linjer, der peger mod Jesu fødsel og barndom.

Ved hjælp af oversigtstegningen kan opgave 1 besvares, og med NT ved hånden spørgsmålene i opgave 2 (og 4).

Opgave 3 er en øvelse i synoptisk læsning i en tekst som børnene allerede kender, dels fra dåben ved gudstjenesterne, dels også fra lektion 1.

Lektion 12. Hvad kan vi egentlig vide om Jesus?

Lektion 12 er til dels en repetition af indledningen til lektion 11. Men synsvinkelen er en anden. Det er spørgsmålet om den historiske Jesus og forholdet mellem, hvad man kan *vide* om Jesus, og hvad det vil sige at *tro* på Jesus det nu drejer sig om.

Besvarelsen af overskriftens spørgsmål kan i første omgang foregå på den måde, at børnene diskuterer det i smågrupper og nedskriver deres besvarelser, som derefter samles på tavlen. Eller det kan foregå som en samtale med hele klassen, hvor de indløbne svar samles på tavlen og i arbejdsbøgerne, hvorefter de sorteres lidt ud fra en fælles overvejelse af om det pågældende punkt mere har med *viden* at gøre eller med *tro*. Der kan evt. skelnes mellem, hvad der kan vides om 1) *at* og *hvor* og *hvornår* han har levet, 2) *hvad* han har forkyndt og 3) *hvad* menigheden troede og forkyndte om ham.

I forlængelse af hovedspørgsmålet er det erfaringsmæssigt frugtbart også at tage det spørgsmål op, om vi også kan vide noget om, hvordan Jesus har set ud?

Herfra kan man gå videre med emnet *Jesus i billedkunsten* for at give børnene et indtryk af forskellige tiders Jesusopfattelse. Billedsiden leverer materiale til dette emne.

Kommentar til billedsiden:

1. Jesus og den blodsottige kvinde (Matt. 9,18-26). Uden kvindens gestus ville man ikke ane, at det er den unge mand længst til højre, der er Kristus. Påklædningen er romersk, langærmet tunika, kort kappe.

2. Spottekrucifikset fra Palatinerhøjen i Rom (fra en af de kejserlige soldatervagtstuer). Antagelig 3. århundrede. Vel det ældste billede af en korsfæstet. Indskriften lyder: Aleksamenos tilbeder (sin) Gud.

3. Kristus som den gode hyrde. 3. århundrede.

4. Zeushoved fra Mylasa i Karien (4. årh. *før* Kristus). Kopi af Fidias' kun et hundrede år ældre Zeusbillede i Olympia.

5. Den kallistinske Kristus (fra Domitillas katakombe). 4. århundrede efter Kristus. Et af

- de ældste Kristusbilleder af den "ny" type: Med kort fuldskæg og langt hår skilt i midten.
6. Åby-krucifikset. Ca. 1150.
  7. Herlufsholm-krucifikset. 1200-tallet.
  8. Elmelunde-krucifikset. Ca. 1350.

Jesus i den ældste kristne kunst og i middelalderen.

Jødisk baggrund: Billedforbudet 2. Mos. 20,4f; 34,17; 3. Mos. 26,1; 5. Mos. 5,8f. Urkristendommen har som en selvfølge overtaget billedforbudet fra jødedommen, således at vi først op mod 3. århundrede kender billeder af Kristus.

Den ældste kristne kunst møder vi i de romerske katakomber. (De første katakomber går tilbage til 1. århundrede; i 3. århundrede får man de store menighedskatakomber). Ældst er de symbolske billeder, fisken, vinranken (foruden dyr, guirlander, genier). Dernæst også opstandelsessymboler (Daniel i løvekulen, Jonas og hvalfisken, Lazarus' opvækkelse) foruden gengivelse af fortællinger som brylluppet i Kana, den værkbrudne, bespisningen..

Indtil 3. århundredes slutning afbildes Kristus som en skægløs yngling i romersk dragt. På de ældste fremstillinger er han korthåret (fig. 1), senere har han langt bølget hår (fig 3). Det er ynglingen og undergørerer, man møder på de ældste Kristusfremstillinger. Den skæggede Kristus, som bliver den endelige form, fremkommer først i 4. århundrede - *efter* kejser Konstantins magtovertagelse år 313. Efter en del forskeres mening har denne Kristusfremstilling sit forbillede i Fidias' berømte Zeus-statue i Olympia (fig. 4), mens andre blot anser skægget for et værdighedstegn efter tidens mode. Under alle omstændigheder er det Kristus som dommer og verdenshersker (Kristus pantokrator), der nu vinder indpas i billedkunsten, svarende til at den kristne kirke er blevet rigskirke. Og denne Jesustype udvikles med stadig større strengthed i trækkene i de følgende århundreder.

Glorien som markering af Kristi guddommelighed bliver almindelig fra 400-tallet.

Krucifikset vinder først indpas i 500-tallet, og Jesus fremstilles da stående foran korset med udbredte arme, løftet hoved og blikket rettet fremad. Denne type bliver forbillede for det romanske krucifiks, hvor tornekrone er blevet til en kongekrone (fig. 6). Fra slutningen af 1200-tallet afløses det af det gotiske krucifiks, hvor lidelsen er blevet fremherskende, og hvor der ikke er lagt skjul på korsdødens smerte og ynkværdighed (fig. 7 og 8).

Lektion 13. Jesu fødsel

Muligt forløb fremgår af Arbejdsbogen.

Lektion 14. Johannes døberer

Muligt forløb fremgår af Arbejdsbogen.

Lektion 15. Fristelsen i ørkenen

Fristelseshistoriens tema dukker op i flere andre sammenhænge, bl.a. i farisæernes krav om tegn (opg. 2) og i slutningen af Johannes' fortælling om bespisningen af de 5.000 (opg. 3). Andre steder kunne være anført, f.eks. ypperstepræsternes opfordring til Jesus om at stige ned fra korset, så de kunne se og tro (Mk. 15,29-32). Se også lektion 22 B om Peters tro.

Til oplæsningsbrug har Vilhelm Grønbech lavet en kort og god gendigtning på 4 sider af

Dostojevskis historie om Storinkvisitoren, som bl.a. er trykt i Jørgen Hansen og Thora Vests "Men jeg siger jer".

Buoninsegnas billede forestiller den tredje fristelse. Byerne er italienske renæssancebyer. Hvor og hvem djævelen er, er ikke til at tage fejl af. Anderledes på Otto S's illustration, hvor Jesus er helt alene i den øde ørken. Hvor er fristeren? Og hvorfor er han ikke at se?

Lektion 16. Jesu prædiken

Der indledes med Rembrandts billede, som er en radering (fra 1652) med titlen "Jesus prædiker". I opbygning og holdning minder billedet meget om Hundredegyldenbladet, der er gengivet i lektion 17. Billedet er ikke vanskeligt at forstå, det forestiller tydeligt nok en gruppe mennesker, der lytter til Jesu ord. Men ved nærmere eftersyn viser det sig, at de lytter efter på meget forskellig vis: Nogle eftertænksomt, andre reserveret, skeptisk, spotsk o.s.v. Alle personerne er forskellige, også selvom tilhørerskaren åbenbart kan opdeles i to hovedgrupper, idet gruppen til venstre ser ud til at være nok så velhavende og fornemme folk, øjensynligt også mere reserverede, kritiske, forbeholdne o.s.v. (farisæere og skriftkloge?), medens gruppen til højre består af mere jævne og direkte fattige folk. Her er der også kvinder og børn. Og her synes man at lytte på en mere uforbeholden måde til Jesu ord.

Billedet er særdeles velegnet til billedbetragtning. Samtalen kan naturligt begynde med Jesuskikkelsen. Eller interiøret (er det en lade?). Eller persongalleriet (hvor mange er der egentlig? Hvordan reagerer de på det de hører?). Det kan være nødvendigt at henlede opmærksomheden på det spørgsmål, om der er forskel på persongalleriet i de to hovedgrupper. Endelig vil det være naturligt, at underviseren bringer det spørgsmål på bane, om det er en bestemt scene fra NT, der tænkes på - hvad man så må konstatere at det ikke er, (selvom der måske kan være mindelser om forskellige historier i billedet.)

Derefter kan man gå videre med en samtale om de aftrykte tekster om Jesu prædiken om Guds rige, som foreslået, og slutte med en gennemgang af salmen "Vidunderligst af alt på jord", som erfaringsmæssigt er en salme som konfirmanderne ved gentagen brug kommer til at sætte stor pris på.

Lektion 17. Fortællinger om Jesus som læge og undergører

Formålet med lektionen er at læse udvalgte eksempler på nytestamentlige underberetninger og arbejde frem imod en forståelse af undernes egenart og funktion i Jesu gerning og i forkyndelsen om Jesus.

Muligt forløb fremgår af Arbejdsbogen.

Hensigten med at begynde med Morten Nielsens "Skæbne" er at bringe børnene på sporet af fænomenet *dæmoni* i betydningen angst for det gode (dæmonerne rejser sig til modstand mod Jesus, når han nærmer sig; de beder ham holde sig væk, de værger sig mod helbredelsens mulighed).

De i digtet gjorte iagttagelser kan især anvendes ved opgave 3.

Kommentar til Rembrandts radering "Kristus helbreder de syge": Raderingen (også kaldet Hundredegyldenbladet) modsvarer i opbygning og udførelse den i lektion 16 anvendte radering af Jesus, der prædiker. Her som der er det især i højre billedhalvdel, man finder de stille i landet, de syge, der beder om hjælp, medens venstre billedhalvdel mest er opfyldt af

tilskuere, hvis ansigtsudtryk afspejler meget forskellige reaktioner: nysgerrighed, forbavselse, deltagelse, frygt, tvivl, hån. Foran Jesus står en mor med sit syge barn. Over barnet en olding. Og man kan blive ved at gå på opdagelse i billedet, der er særdeles velegnet til at sætte børnene på sporet af de nytestamentlige underberetninger i deres uløselige sammenhæng med Jesu øvrige virke og dermed også velegnet til at motivere børnene for læsning af udvalgte eksempler på NT's fortællinger om Jesus som læge og undergører. Når man en tid lang har ladet børnene kommentere billedet og eventuelt også ladet dem trække paralleller tilbage til raderingen af Jesus, der prædiker, kan man på samme måde som i lektion 16 bringe det spørgsmål på bane, om det er en bestemt scene fra NT, der tænkes på - hvad man så igen må konstatere at det nok ikke er (selvom der er mindelser fra forskellige historier bragt sammen på samme sted). Derfra kan opmærksomheden ledes over på opgave 3, Mk. 1,21-45, og man kan gå videre med opgave 4 og 5.

Til opgave 5 (Mattæus' fortælling om stormen på søen) vil man med fordel kunne gå vejen om ad den aftrykte illustration til fortællingen (et bogmaleri fra 1. halvdel af 11. århundrede fra abedissen Hitda af Meschedes evangeliar.) Også for den, der intet kendskab har til middelalderens symbolsprog, gør dette billede et stærkt indtryk på grund af dets dramatiske spænding med det vildt flagrende sejl, det oprørte hav, disciplenes ængstelige blikke og selve bådens bevægelse, som var det et havuhyre på vej ned i dybet - og så, som en voldsom kontrast til dette, den dybe ro der præger den sovende Kristus, fremhævet også ved det roligt ned hængende ærme, som hørte han hjemme i en helt anden verden. Og så er det alligevel tydeligt nok, at der er et meget nært fællesskab mellem alle de ombordværende, symboliseret ved bådfællesskabet og de store glories: De tilhører alle uden undtagelse 'de helliges samfund', også selvom de er feje og lidettroende. Kun en af disciplene vender sig i sin angst til den sovende Kristus. De andre stirrer rædselsslagne ud på bølgerne og uvejret der raser omkring skibet. "Mod himlen steg de, i dybet sank de, i ulykke svandt deres mod, de tumled og og raved som drukne, borte var al deres visdom" kunne være en kommentar til situationen. (Salme 107,26f). Eller salme 23. Eller salme 93.2-4.

"Billedet modstiller den udvalgte discipelskares lidettroenhed med Jesu tro. Lidettroenhed er her ligestillet med mangel på tillid og ytrer sig som fejhed. Alt er koncentreret om at modstille lidettroenhed, fejhed, mangel på tillid på den ene side med den fuldkomne frygtløshed og tryghed, der kommer fra Jesu tro, på den anden side. I den ene discipels respektfuldt tryglende gebærde søger de lidettroende disciple tilflugt hos Jesu for dem så fremmede og af naturen utilgængelige tro" (Liselotte Corbach: "Vom Sehen zum Hören", s. 157).

Man kan begynde med at lade børnene selv arbejde sig ind i billedet, uden at man i første omgang oplyser dem om, hvad det er for en historie der illustreres. Først når man er kommet et godt stykke ind i betragtning af billedet, taget man teksten for sig. Og så kan man eventuelt samkøre de to ting - tekst og billede - ved hjælp af følgende udgangsspørgsmål: Hvad er det for et øjeblik maleren vil illustrere? Og hvad har han særlig villet fremhæve ved historien?

Gennemgangen kan afsluttes med at læse Rom. 8,31-39.

Lektion 18: Andre fortællinger om Jesus og de mennesker han mødte
Genremæssigt hører de fortællinger, der arbejdes med i dette afsnit, til de såkaldte *paradigmer*, der kan defineres som "fortællinger der er karakteristiske ved deres korte, knappe form, samlet om det væsentlige med udeladelse af biomstændigheder. Handlingen og den

ydre scene fungerer i disse fortællinger oftest kun som ydre ramme om et vigtigt udsagn, en replik. Hele pointen ligger i denne replik. Rammen fortæller blot om den situation, i hvilken ordet blev udtalt, og angiver det polemiske sigte.”

Indholdsmæssigt er det fælles for fortællingerne, at de “udmejsler et billede af Jesus i forhold til de mennesker, han mødte”. De “viser Jesus i kamp for menneskets sag” (Hejne Simonsen). Det er det, der gør dem så velegnede til undervisningsbrug også for konfirmander.

Muligt forløb: Indledningsvis kan der foretages en sammenligning mellem Buddhas og Jesu livsholdning og holdning til mennesker, først ved hjælp af teksten på s. 51, dernæst ved hjælp af billederne på s. 51 og 52.

På den katolske præst Sieger Köders billede “Måltidet med syndere” (fra 1973) ses syv personer, alle fra vores tid. Fra venstre mod højre er det: en jødisk rabbiner med et bedesjal om skuldrene, en prostitueret, en foroverbøjet blind kone, en klovn, en ung mand med briller og fuldskæg (en intellektuel?), en dame i fint, men lidt vulgært tøj, og en neger med bandage om højre arm. Jesu bordfællesskab med toldere og syndere er flyttet op i nutiden. Trods personernes forskellighed og mere eller mindre misliebige udseende er de alle bænket ved det samme bord, og Jesus er dem lige nær.

Men hvor er værten, Jesus? Han ses ikke. Eller: han sidder i forgrunden, foran billedet og alles øjne er rettet mod ham. Man ser kun hans hænder, idet hans venstre hånd rører ved vinglasset, mens den højre rækker et brød frem.

Efter arbejdet med billederne kan man gennemgå så mange af de følgende fortællinger, man synes man kan nå som foreslået i Arbejdsbogen.

Det *afsluttende billede* er malet af reformationens maler, Lucas Cranach i Wittenberg. Det er en illustration til fortællingen om kvinden, der blev grebet i hor, Johs. 8,1-11. Til venstre ses farisæerne og de skriftkloge, til højre disciplene. I indskriften ovenover står på tysk: “Den af jer der er syndfri, lad ham være den første der kaster sten på hende”. Samt årstallet 1532.

Ved anvendelsen af dette billede i undervisningen vil det nok være bedst at lade børnene fordybe sig i billedet først, førend historien - som børnene sjældent kender på forhånd - ledes op i Johannesevangeliet.

Lektion 19. Lignelser

Muligt forløb fremgår af Arbejdsbogen.

Opgave 8: Lignelsen om Den rige bonde står Luk. 12,16-20. Vers 21 er ikke medtaget ud fra den opfattelse at dette vers ikke hører med til den oprindelige lignelse (Jf. J. Jeremias: Die Gleichnisse Jesu s. 105).

Opgave 10: Den fortabte søn. Det gengivne billede er Rembrandt: Den fortabte søn.

Det er oplysende at sammenligne Jesu lignelse om den fortabte søn med den tilsvarende buddhistiske lignelse. Jf. om Buddha s. 51.

Opgave 12: I illustrationen til lignelsen om den store nadver ses øverst værten, en konge i sit palads (jf. Matt. 22,2). Indbydelsen går ud, og det ses, hvordan man reagerer: manden der har købt en mark (ved en by); manden med okserne; de nygifte. Og så til højre i billedet, fra neden og op: Vejen med krøblingene, de fattige, lamme og blinde.

Opgave 13: Lignelsen om den fortjente løn skal forklare, hvorfor det trods alt er retfærdigt, at rabbi Bon døde så ung: På de få år samlede han sig lige så megen fortjeneste som andre i et helt liv. “Derfor har Gud nu kaldt ham til sig for at give ham den fortjente løn”

lyder konklusionen i talen.

Lektion 20. Fadervor

Der indledes med en samtale om bøn som almenmenneskelig realitet. Herunder kan bl.a. bruges teksterne a og d, der begge kan sammenlignes med Fadervor. Tekst b er fra Hemmingways novelle "Et rent og veloplyst sted", hvor det er en ensom og færdig gammel mands 'bøn' til nada (=intet). Tekst c kan også bruges i forbindelse med nadveren og fortællingen om bispisningen.

I øvrigt fremgår det mulige forløb af gennemgangen af Fadervor af Arbejdsbogen.

Lektion 21. Hvordan skal vi leve?

I 1. del af lektionen arbejder børnene med klippene fra dagliglivet to og to og nedskriver deres besvarelser, der derefter kan samles på tavlen efter hver opgave og følges op af en diskussion. Eller det hele kan foregå som en fælles samtale. Afsluttende kan følgende spørgsmål stilles til debat: Kan der gives regler for, hvad der er rigtigt og forkert?

Det fører over til opgave 2. Den kan løses som gruppearbejde på sædvanlig vis. Men bedre er det måske at samle børnenes forslag direkte på tavlen uden forudgående gruppearbejde, og selvfølgelig også uden censur af de indkomne forslag. Først når børnenes fantasi er ved at være udtømt kan man i en klassesamtale prøve at nummerere børnenes forslag og udskille de almengyldige bud fra de mere tilfældige.

Opgave 3: De tre sæt ti bud læses op for børnene, idet der indledningsvis gøres opmærksom på, hvor og hvornår de stammer fra. De til teksterne stillede spørgsmål (a-d) kan så enten (og i regelen bedst) være udgangspunkt for en klassesamtale om de tre tekster, eller de kan - af dygtigere hold - bearbejdes i grupper + efterfølgende klassesamtale.

Som optakt til lektionens 2. del læses det indledende afsnit i Arbejdsbogen samt første halvdel af lignelsen om den gældbundne tjener, som børnene derefter opfordres til at digte færdig ved hjælp af Otto Münchs billede.

Billedet er fra et af felterne i den såkaldte "bibeldør" i Grossmünsterkirken i Zürich. På denne dør har billedhuggeren Otto Münch i bronze skabt en række bibelske scener med fremstilling dels af de ti bud, dels af Fadervor. Den gengivne scene er illustrationen til Fadervors 5. bøn: "Forlad os vor skyld, som også vi forlader vore skyldnere". - Tæt sammenknyttet og dog tydeligt adskilt ser man to situationer fra lignelsen om den gældbundne tjener (Matt. 18, 23-35): Øverst i baggrunden står tjeneren foran kongen; nederst i forgrunden, i stort format, står den samme tjener foran sin medtjener, kold og afvisende. Vinranken til venstre i billedet kunne være en henvisning til Johs. 15,4f.

Fremgangsmåden i resten af lektionen fremgår af Arbejdsbogen.

Lektion 22: Om at tro på Jesus

Muligt forløb: Efter oplæsning af de tre paralleltekster om Peters bekendelse kan disse bearbejdes synoptisk af børnene i grupper eller parvist; de stillede spørgsmål besvares; derefter bliver det hele taget op i en klassesamtale. Hele afsnittet kan også bearbejdes i

fællesskab.

Det næste afsnit om de forskellige trosbekendelser egner sig nok bedst til klassesamtale. De til "forskellige trosbekendelser" valgte tekster kan sammenholdes på forskellig måde:

De korte bekendelser i 1-3 kan sammenholdes med hinanden - og med teksterne 5 og 6

Verset i tekst 4 aftrykkes for at gøre opmærksom på, at også det er en trosbekendelse på linje med de øvrige. Vil man knytte en opgave til verset kan den evt. formuleres således: Dette er både en trosbekendelse og en bøn. Hvilke linjer i verset indeholder en trosbekendelse? Hvilke linjer indeholder en bøn?

Tekst 5 og 6: Et forsøg på at antyde følgende historiske perspektiv: Den apostolske trosbekendelse, der i sin nuværende form kendes fra 7.-8. århundrede og har hjemsted i Gallien (hvorfra den breder sig og bliver dåbsymbol for den vestlige kirke, mens den østlige bruger den nikæno-constantinopolitanske), kan påvises at gå tilbage til en ældre bekendelse, *romanium* (fra år 200-250), der igen kan antages at bygge på en kortere bekendelse (*urromanium* - tekst nr 5) fra det 2. århundrede (som med al rimelighed kan føres tilbage til dåbs- og missionsbefalingen Matt. 28,18-20).

Disse historiske betragtninger er naturligvis ikke direkte anvendelige i konfirmandundervisningen. Men udviklingslinjen kan dog antydes, og der kan gøres opmærksom på, at trosbekendelsen som vi anvender den ved gudstjenesten har udviklet sig af den ældre form, der er aftrykt som tekst nr 5, hvorefter børnene kan få følgende opgaver:

1) Streg under i den apostolske trosbekendelse (tekst nr. 6), hvad der stammer fra den ældre bekendelse (tekst nr 5).

2) Hvor er der især føjet noget til?

Tekst nr 7 er hentet fra Marcus Melchior: "Jødedommen i vor tid", s. 16 f. Den anvendes ved den årlige konfirmationshøjtidelighed i synagogen i København. Opgaven kan f.eks. gå ud på at sammenligne den med en af teksterne i venstre spalte, efterfulgt af en diskussion om forskellen mellem jødedom og kristendom. Som bibeltekst til en diskussion om dette kan evt. anvendes fortællingen om den værkbrudne, Mk. 2,1-12. En alternativ mulighed er at slå den jødiske trosbekendelse efter (5. Mos. 6,4-9+13-21, se også 4. Mos. 15,37-41) og anvende dette stof på samme måde.

I det foregående er der et par gange blevet gjort brug af buddhistiske paralleltekster (lektion 18 og 19). Men nok så vigtigt er det at bruge tid på en samtale om islam, som en del konfirmander kommer i berøring med gennem muslimske kammerater. En enkelt muslimsk tekst har været anvendt i lektion 20 (hovedbønnen, Sura 1: al-Fatiha). Tekst nr. 9 kan modstilles den kristne trosbekendelse, og emnet kan uddybes med citatet af Arne Rudvin og med K.L. Åstrups salme (der har melodi til fælles med den i lektion 8 aftrykte Åstrupsalme "om det ondes oprindelse").

Lektion 23. Har vi en fremtid?

Det mulige forløb fremgår af arbejdsbogen. Efter arbejdet med de to lignelser kan man evt. slutte med at sammenligne prædikenuddraget (af A.D.) med Frieds punktdigt.

Lektion 24. Fortællinger om Jesu lidelse og død

Muligt forløb fremgår af Arbejdsbogen.

Efter oplæsningen af 2. del, Mk. 14,26 - 15,47, kan samtalen bl.a. dreje sig om følgende spørgsmål:

- a) Hvordan var disciplenes indstilling overfor det, der skete med Jesus?
- b) Hvorfor løb Jesus ikke sin vej, når han vidste, hvad der ville ske?
- c) Hvorfor mon Judas forrødte Jesus?
- d) Hvem var Barabbas ?
- e) Hvem dømte Jesus, og hvad blev han dømt for?
- f) Hvilken straf blev Jesus idømt, og hvorfor var straffen så streng?

Mathias Grünewalds altertavle i Colmar er malet mellem 1512 og 1516. Ernst Scheibes billede "Korsfæstelse" er fra 1955-56. Billedet kan bl.a. anvendes til en diskussion om, hvorfor kunstneren har valgt at anbringe den korsfæstede i en nutidig sammenhæng?

Lektion 25. Påskefortællinger

Som oplæg til en gennemgang af påskefortællingerne kan man evt. læse uddrag af Pär Lagerkvist: Barabbas (Gyldendals Tranebøger s. 40-45 og 97-101; aftrykt i min bog "Komponenter 1" s. 296-301.) Dernæst læses Markus 16,1-8 som foreslået. Efter læsningen kan følgende spørgsmål indgå i klassesamtalen:

- a) Hvad kom kvinderne ud til graven for at gøre?
- b) Hvorledes bevarer vi forholdet til et menneske, der er død?
- c) Er det på samme måde med forholdet til Jesus efter hans død?
- d) Hvorledes kommer kvinderne til tro på at Jesus er opstanden og vil komme til dem igen.?
- e) Hvor skal de erfare at det er sandt, det som "den fremmede" (englen) har sagt?
- f) Hvor og hvornår er påskeberetningerne skrevet ned? (Se skemaet i lektion 11).

Det er også en mulighed at sammenligne Mattæus' og Markus' fortælling om påskemoren, som foreslået..

3. Billedet af kvinderne ved graven er en affotografering af et af felterne på den store malmdør ind til domkirken i Hildesheim.

Betragter man billedet nærmere er det tydeligt at det er Markusteksten der er forlægget. Det fremgår af, at der er tre kvinder (hos Matt. kun to). De to forreste kvinder er optaget af det, der foregår foran dem, mens den tredje endnu er helt hensunken i sorg. Billedets venstre tredjedel udfyldes af graven. Englens venstre hånd rører ved billedets midte. Hvis man vil tale om et billedudsagn udgår det fra denne hånd. Den peger i den retning, kvinderne kommer fra: "Graven er tom! Kristus er opstanden! Han er ikke her! Gå tilbage til Gallilæa. Der vil han møde jer, thi han lever."

5. Det mulige forløb af arbejdet med Emmausfortællingen fremgår af Arbejdsbogen. Det gengivne billede af Emil Nolde (som er altertavle i Ølstrup kirke ved Ringkøbing; malet 1903) fremstiller det øjeblik, da den fremmede "tog brødet, velsignede og brød det og gav dem det. Da åbnedes deres øjne og de kendte ham." - Et ejendommeligt træk ved billedet er, at der er forskel på de to disciples reaktion, hvad der ikke siges noget om hos Lukas.

Spørgsmål: Hvori består forskellen? Og: Hvorfor har Nolde malet det sådan, når Lukas ikke fortæller noget om det?

6-9: Sieger Köders billede. "Maria Magdalene påskemorgen" illustrerer

Johannesevangeliet 20, 11-18 og bør gennemgås i sammenhæng med den fortælling - og med Grundtvigs salme over samme tekst "Tag det sorte kors fra graven".

Lektion 26. Pinse

Denne lektion afrunder undervisningsforløbet som helhed, idet den allersidste time tænkes anvendt til praktiske spørgsmål angående konfirmationen, repetition af hvad der blev sagt om konfirmationen i allerførste lektion, opstilling i kirken etc.

Det mulige forløb fremgår af Arbejdsbogen.

Det øverste billede på side 79 er Niels Skovgårds altertavle i Immanuelskirken i København (1906). Det forestiller dåben pinsedag. Pinesolen står i billedets midte lige over den buede rammekant. Dens lys breder sig fremefter i rummet, så alle figurerne står med lysende omrids. I baggrunden af billedet ses Jerusalems og templets mure; portene er åbnet som symbol på forbindelsen mellem den gamle og den nye pagt. Den flod, hvori dåben sker, er Kedrons bæk. Men i øvrigt sker dåben på nutidig vis ved overøsning, ikke neddykning, og personerne er danske at se til, både fordi der er sket en tilnærmelse af klædedragten og fordi de er malet efter danske modeller (nogle af børnene er malerens egne). Såvel apostlene i forgrunden og som også andre af de kristne har ildtunger over deres hoved i overensstemmelse med pinsefortællingen i Apostlenes gerninger - og med Jesu ord i Bjergprædikenen: "I er verdens lys..."

I Emil Noldes pinsebillede er det kun disciplene, der er samlet, som i Johannesevangeliet 20,19-23, og de er samlet om et bord, som i nadverbilledet på side 16. De er meget grovere i trækkene, fattige mennesker, henførte mennesker, meget forskellige fra de billeder af disciplene, man ellers finder i traditionel kirkelig kunst.

Udgangsspørgsmålet til Niels Skovgaard's pinsebillede kan f.eks. være: Hvad ser I? Hvad foregår der? Hvorfor er nogle af personerne i næsten nutidigt tøj? Lighed og forskel mellem dåben dengang og nu.

Og til Emil Noldes pinsebillede: Hvilken del af Lukas' fortælling om pinsedagen er det Emil Nolde koncentrerer sig om? Sammenlign personerne på de to billeder.

© 2003, Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag A/S, København, og Andreas Davidsen.

Alle rettigheder forbeholdes.

Vejledningen kan frit hentes fra Internettet til undervisningsformål.

Privat og/eller erhvervsmæssig overførsel til digitalt medie er ikke tilladt.

Anvendelse i erhvervsøjemed er i øvrigt kun tilladt efter forudgående skriftlig tilladelse.